

Asia: VN/16552/2022

Arviomuistio lautamiesten valintatavasta

Lausunnonantajan lausunto

1. Pitäisikö lautamiesten valintatapaa muuttaa nykyisestä? Miksi?

Valtakunnansyyttäjän toimisto yhtyy arviomuistiossa esitettyihin eduskunnan oikeusasiamiehen kannanottoihin. Nykyinen valintatapa on tuomioistuinten riippumattomuuden ja puolueettomuuden näkökulmasta ongelmallinen.

2. Jos lautamiesten valintatapaa muutetaan, kenen pitäisi nimetä lautamiesehdokkaat? Miksi?

Arviomuistiossa on tuotu esiin vaara siitä, että valintatavan muutos voisi johtaa siihen, että tehtävään hakeutuu henkilöitä, jotka osoittautuvat sopimattomiksi tarjolla olevaan tehtävään ja joiden erilaisista vaikuttimista tai taustavaikuttajista ei ole tietoa. Lisäksi muutoksen on arvioitu aiheuttavan vaaran myös siitä, että ikä- ja sukupuolijakauma yksipuolistuu.

Valtakunnansyyttäjän toimiston näkemyksen mukaan valintatapa olisi syytä muuttaa sellaiseksi, ettei sillä ole lainkaan liityntää poliitikkoihin tai poliittiseen päätöksentekoon. Mikäli halutaan pitää kiinni nykyisen valintatavan järjestyneisyydestä, samalla pidetään kiinni valintamenettelyn poliittisesta luonteesta, mitä ei ole pidettävä suotavana. Arviomuistiossa on myös tuotu esiin, ettei nykyisen järjestelmän toimivuudesta ikä- ja sukupuolijakauman toteutumisessa ole kokonaiskuvaa, joten tämäkään argumentti ei sellaisenaan puolla vanhasta valintatavasta kiinni pitämistä.

Näin ollen valtakunnansyyttäjän toimisto kannattaa arviomuistiossa esitettyä ajatusta siitä, että Tuomioistuinvirasto julistaa lautamiestehtävät haettavaksi ja suorittaa kelpoisuus- ja muiden vaatimusten vuoksi tehtävät taustatarkistukset. Tämän jälkeen Tuomioistuinvirasto suorittaa ehdot täyttävien ehdokkaiden kesken arvonnin, mikäli ehdokkaita on enemmän kuin lautamiespaikkoja. On ilmeistä, että tämänkaltainen valintamenettely lisää merkittävästi järjestelmän kustannuksia ja edellyttää Tuomioistuinviraston lisäresursointia.

3. Pitäisikö lautamiesten mahdollinen rikostausta selvittää ennen kuin heidät voitaisiin nimittää tehtäväänsä? Jos, niin kenen pitäisi tällainen selvitys tehdä?

Ehdokkaiden rikostausta tulee selvittää, ja tämä tehtävä sopii parhaiten Tuomioistuinvirastolle erityisesti, jos jatkovalmistelussa päädytään siihen, että Tuomioistuinvirasto myös nimeää lautamiesehdokkaat. Ehdokkaan soveltuvuutta ei ole mahdollista uskottavasti arvioida ilman asianmukaista turvallisuusselvitystä ja sitä kautta saatavia tietoja ehdokkaan taustasta.

4. Jos lautamiesehdokkaita olisi enemmän kuin lautamiespaikkoja, kenen pitäisi valita lautamiehet asetettujen ehdokkaiden joukosta? Miten valinnan pitäisi tapahtua?

Aikaisemmassa vastauksessa todetun mukaisesti tämä voitaisiin ratkaista Tuomioistuinvirastossa suoritettavalla arvonnalla

5. Jos lautamiesten valintapaa muutetaan, kenen pitäisi nimittää lautamiehet? Miksi?

Lautamiesjärjestelmän ja yksittäisen lautamiehen arvostuksen ja aseman vuoksi nimittäjä tulisi olla joko hovioikeus tai se kärjäoikeus, johon lautamies nimitetään. Riippumattomuuden näkökulmasta hovioikeuden tekemä valinta olisi parempi vaihtoehto.

6. Muita kommentteja arviomuistiosta?

Valtakunnansyyttäjän toimisto kannattaa arviomuistiosta esiin tuotua ja valtioneuvoston oikeudenhoidon selonteossa esitettyä lautamiesjärjestelmän kokonaisarviointia.

Koivisto Ari-Pekka
Syyttäjälaitos

Mattila Mari
Syyttäjälaitos